

Gegevensbeveiliging aan alle kanten lek

De beveiliging van de toegang tot gegevens is vaak een probleem omdat niet duidelijk is wie wat mag. Ook is niet altijd duidelijk wie eindverantwoordelijk is voor het bepalen van de bevoegdheden. Als dan ook nog een deel van de activiteiten wordt uitbesteed, is de chaos compleet. Het hoogste management, stellen Jaap van der Wel (jvdwel@comfort-ia.nl) en Nanne Homma (nanne.homma@bull.nl) zal moeten ingrijpen.

De gegevenstoegang van geautomatiseerde systemen is vaak slecht beveiligd. Dit is een serieus probleem waarvoor veel directies beducht zijn omdat het maar niet lukt om het op te lossen. Eén van de gevolgen is privacyverlies. Als bijvoorbeeld gegevens over kredietpositie en betaalgedrag ruim toegankelijk zijn binnen de organisatie, vergroot dit de kans dat een malafide medewerker die in handen krijgt en doorspeelt. Zwakke toegangsbeveiliging bezorgt administratieve automatisering een slechte naam, een reden voor directies om terughoudend te zijn met ambitieuze automatiseringsplannen. Zwakke toegangsbeveiliging kan ook leiden tot een risicomijdende opstelling van directies door elektronische communicatie met de buitenwereld, bijvoorbeeld e-mail, te blokkeren. Het lagere rendement van ICT wordt dan op de koop toe genomen. Uitbesteden van bedrijfsactiviteiten compliceert het vraagstuk van toegangsbeveiliging. Arboartsen bijvoorbeeld, die vaak op het kantoor van hun opdrachtgever werken, kunnen gewoonlijk de eigen bedrijfsgegevens niet benaderen.

Oorzaak

De oorzaak van de problemen is niet de beveiligingstechniek want die is de afgelopen jaren juist beter geworden. Voor bedrijfssystemen zijn er systemen voor Public Key Infrastructure (PKI), firewalls, etc. En encryptie van een laptop schermt gegevens beter af dan een slotje van de leren aktetas van vroeger.

De oorzaak is gewoonlijk een combinatie van beheersproblemen. Allereerst is vaak onoverzichtelijk wie wat mag doordat de rechten van medewerkers zijn geregistreerd in verschillende systemen. Ook moeten vaak teveel verschillende administratieve functies worden beheerd, met als gevolg teveel

Met dank aan de Automatisering Gids

werk. Daarnaast weet de beslisser vaak niet wie wat mag doordat het toegangsbeheer voor hem is weggestopt in systeemtabellen of firewallinstellingen. Hij delegeert het werk daarom maar naar de mensen die dat wel snappen en kijkt er niet meer naar om. Een volgend punt is dat de functies van informatiesystemen vaak niet aansluiten op de behoeften van de organisatie. Dat is het geval als de meeste autorisaties toegang geven tot maar weinig gegevens (veel werk voor autorisatiebeheer) of tot overvloedig veel. Informatiesystemen sluiten ook niet aan op de behoeften van de organisatie als functiescheiding onvoldoende mogelijk is, wat bijvoorbeeld weer kan leiden tot ongecontroleerde inzage van systeembeheerders in vertrouwelijke bedrijfsgegevens. Organisaties die het beheer van toegangsrechten willen verbeteren, lopen ook tegen de vraag op wie eindverantwoordelijk is om vaststellen welke me-

dewerker van de organisatie welke gegevens mag inzien of wijzigen. De vraag komt aan de orde bij het ontwerp van toegangsbeveiliging. Dan moeten onderling worden afgewogen de hoeveelheid gegevens waaraan de gemiddelde autorisatie toegang geeft tegen de aanpassingskosten van het informatiesysteem en beheerskosten.

Complicatie

De meest basale situatie is de organisatie met beperkte hoeveelheid vertrouwelijke gegevens, zoals een handelshuis. De organisatietop bestuurt de toegang en delegeert in de praktijk die taak naar het hoofd financiële administratie voor de toegang tot de boekhouding, het hoofd personeelszaken voor de personeelsadministratie, etc. Een complicatie ontstaat als de omgeving van een organisatie veel over heeft voor

Beveiligingstechniek niet de oorzaak van problemen

de gegevens die zijn geregistreerd. Dat is bijvoorbeeld het geval bij banken, de belastingdienst of bij opsporingsdiensten. De directie van dergelijke organisaties doet er dan goed aan om de delegatie van bevoegdheden strikt te implementeren, door bijvoorbeeld de toegang van systeembeheerders tot grote concentraties van vertrouwelijke gegevens zoveel mogelijk te blokkeren.

De eindverantwoordelijkheid voor de toegang tot gegevens in de zorg heeft een eigen variant. Volgens de regels van het College Bescherming Persoonsgegevens bepaalt niet de organisatie maar de patiënt wie toegang heeft tot zijn medische gegevens, voorzover dat niet ongewenst is wegens bijvoorbeeld psychische problemen. Uiteraard heeft de behandelende arts met de organisatie om hem heen ook toegang tot gegevens van zijn patiënten. Binnen de zorg worden vertrouwelijke gegevens steeds meer geconcentreerd en voor veel zorgmedewerkers steeds gemakkelijker bereikbaar, bijvoorbeeld door het ontsluiten van papieren patiëntendossiers op het ziekenhuisnetwerk. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn als steeds meer apothekers onderling "slikgegevens" uitwisselen, waardoor steeds meer vertrouwelijke gegevens onder handbereik van steeds meer apothekers en hun assistenten komen. Om de eisen van discretie te stellen aan de medewerkers niet te hoog te laten oplopen, is verfijnen van de toegangsbeveiliging noodzakelijk.

Aan de slag

Verbeteren van de toegangsbeveiliging vereist opheffen van de beheersproblemen, zie de probleemvelden hoe. Verbeteren vereist de steun van het hoogste management en die steun komt alleen als voordelen, aanpak en kosten duidelijk zijn. De inventarisatie van voordelen maakt allereerst concreet wat de huidige kring van medewerkers is met toegang tot vertrouwelijke gegevens en gaat vervolgens na tot welke kring die kan worden verkleind zonder dat onacceptabele hinder ontstaat. Een tweede voordeel is een groter rendement van ICT door de elektronische deuren die tot nu toe gesloten waren, op een gecontroleerde manier open te zetten. Een derde voordeel is lagere beheerskosten door minder beheerswerk. De aanpak moet duidelijk maken wie bevoegd is om toegang te verschaffen (het lijnmanagement) en hoe verbeterde beheersprocedures worden geïmplementeerd. Uit de aanpak kunnen de benodigde investeringen worden afgeleid. Als die te hoog uitvallen, dan moet de aanpak worden beperkt tot een deel van de organisatie of de probleemvelden. Tijdig bijstellen van ambities voorkomt dat een pad wordt ingeslagen dat gaandeweg onhaalbaar blijkt. Goed is goed genoeg en legt een basis voor latere verdere verbetering.

Hulpmiddelen voor toegangsbeveiliging

Om toegangsbeveiliging te verbeteren is speciale software te koop bij verschillende fabrikanten. Vrijwel alle fabrikanten hebben hun software voor toegangsbeveiliging gebaseerd op Role Based Access Control (RBAC). Dit is een methodische aanpak die afkomstig is van Amerikaanse National Institute of Standards and Technology (NIST). RBAC gaat uit van "rollen", gestandaardiseerde takenpakketten die voor meerdere gebruikers geschikt zijn. Aan die "rollen" worden bijbehorende onderdelen van het geautomatiseerde systeem verbonden – vaak vele tientallen. De voordelen van deze methode zijn werkbesparing en de mogelijkheid om zonder specialistische ICT kennis de toegangsrechten te laten beheren. Meer over RBAC op de website van het NIST: <http://csrc.nist.gov/rbac/>.

Software voor toegangsbeveiliging voedt de applicatiesystemen met actuele toegangsrechten. Op ieder systeem moet de gebruiker nog wel afzonderlijk inloggen. Deze logins kunnen worden overgenomen door software voor Single Sign-On (SSO) waardoor de gebruiker maar éénmaal door een authenticatie procedure hoeft. SSO kan goed gecombineerd worden met RBAC.

Met SSO hoeven gebruikers minder passwords te onthouden en bellen daardoor minder vaak de helpdesk voor een 'password reset' met als gevolg meer comfort en werkbesparing.

Met dank aan de Automatisering Gids

Problemen

Het is onoverzichtelijk wie wat mag

Situatie In veel organisaties zijn verschillende Windows- en Unix servers, mainframe systemen en midrange systemen van verschillende pluimage in aantallen aanwezig in het netwerk. Elk platform heeft zijn eigen systeemspecialist die het toegangsbeheer inricht. Sommige (of de meeste?) applicatiesystemen hebben eigen gebruikersbeheer modules met eigen databases die alleen via een eigen terminal of eigen programma benaderbaar zijn. Iemand die een toegangsrecht wil, loopt de kans om van de ene afdeling naar de andere en weer terug te worden gestuurd. Bij hoeveel organisaties duurt het niet weken voordat een nieuwe medewerker op al zijn applicaties toegang heeft? Als iemand van afdeling verandert, behoudt hij of zij in de praktijk gewoon de toegangsrechten voor het werk van de vorige afdeling.

Aanpak Het is verstandig om alle gegevens over gebruikers samen te brengen in één centrale directory, zodat persoonsgegevens slechts één keer hoeven te worden ingevoerd. Beheerders van toegangsrechten kunnen dan in één oogopslag zien welke toegangsrechten iemand heeft, en dus ook welke hij/zij niet meer nodig heeft. Er is wel een scheiding nodig tussen persoonsgegevens die publiekelijk bekend mogen zijn en geheime gegevens zoals die de toegang tot systemen mogelijk maken van personen of groepen van personen.

Het is gewoonlijk niet haalbaar om de 100% oplossing te vinden die alle applicaties en platformen ondersteunt, en waarin alle functies, rollen en taken ingepast worden. Resultaat bereikt men met een stapsgewijze aanpak, beginnend bij de organisatiedelen waar de problematiek het grootst is.

Teveel functiebeschrijvingen

Situatie: Tal van organisaties hebben veel functieomschrijvingen. Zoals de organisatie met een personeelsbestand van 30-40.000 mensen en ongeveer 15.000 functie/taakomschrijvingen en circa 20.000 systeemobjecten. Als voor al deze functies de toegang moet worden geregeld, dan ontstaat er een onontwarpbare knoop en gewoonlijk blijkt dat ook als de beheersgegevens zijn gecentraliseerd.

Aanpak: Het lijnmanagement kan het beste de werkzaamheden van de organisatie in een gestandaardiseerde rollen / taken set beschrijving en aan medewerkers toewijzen. Deze rationaliseringslag kan wel veel energie kosten omdat het vereist: slopen van koninkrijkjes, afbouwen van opgebouwde gewoonterechten en opzij zetten van misplaatste gevoelens bij medewerkers van onmisbaarheid.

Daarna kunnen lijnmanagers gemakkelijker de toegangsrechten up-to-date houden bij iedere functieverandering of rantslag van medewerkers. Zij zijn daarvan beter op de hoogte dan de afdeling ICT.

De beslisser weet niet wie wat mag

Situatie Het management is verantwoordelijk voor toegangsrechten maar beschikt vaak niet over het inzicht wie wat (wellicht: teveel) kan, zeker niet als in firewalls allerlei extra deurtjes zijn aangebracht voor medewerkers buiten de organisatie en voor ingehuurde krachten binnen de organisatie. Dergelijke informatie is meestal te technisch en dus voor hen niet inzichtelijk.

Aanpak: Het management moet een duidelijk, compleet overzicht van toegangsrechten voor medewerkers van hun afdeling krijgen. Om het management nauwer bij het beheer te kunnen betrekken is het noodzakelijk om de beheerapplicatie gebruik te laten maken van voor het management begrijpelijke termen die een duidelijke relatie hebben met het dagelijkse zakendoen. ("Business regels"), daarvan zijn er twee vormen:

- Toegang op basis van beleidsregels die hoog in de organisatie zijn vastgesteld, zoals inzicht voor de directie in alle personeelsgegevens. Deze regels worden slechts sporadisch aangepast, en zullen dus geen grote hoeveelheid beheerswerk vergen.
- Toegang op basis van rollen. Deze vorm is afhankelijk van veel sneller wisselende zaken zoals organisatie-indeling, afdelingen, functiewijzigingen, etc., en zal dus meer beheerswerk vergen. Beheerswerk is vooral belangrijk in organisaties waar steeds andere mensen te maken krijgen met dezelfde gegevens, zoals dat het geval is in de zorg of als vaak met projecten wordt gewerkt.

Producten die voor applicaties en firewalls de toegangsregels uit business regels kunnen vertalen zijn beschikbaar, en kunnen door het lijnmanagement zelf worden gebruikt bij het beheer van toegangsrechten.

Regels bedrijfsprocessen niet aangepast

Situatie De reikwijdte die sommige bedrijfsprocessen hebben gekregen, is in de loop der jaren gegroeid. Naarmate men meer gebruik ging maken van netwerktechnologie zijn meer systemen gekoppeld en zijn meer mogelijkheden toegevoegd. Soms zijn die mogelijkheden bedrijfs-grens overschrijdend. Door die groei zijn vaak ook de toegangsrechten van gebruikers uitgebreid. Het is echter de vraag of na een fusie van twee verzekeraars en reorganisatie, het wel nodig is dat gebruikers van de nieuwe hypotheekafdeling ook inzage hebben in de medische gegevens van de ziektekostenpolis.

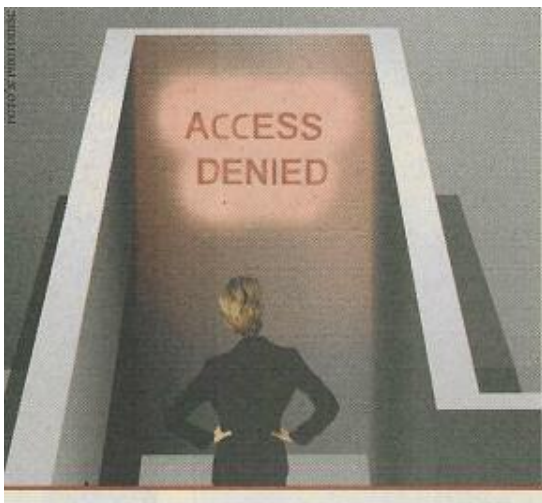
Aanpak: Systemen moeten aansluiten bij de bestaande omgeving en zijn procedures. Een verifiërende toegangsregeling in het systeem kan niet anders dan met maatwerk gerealiseerd worden en dat is vaak kostbaar. Realisme op dit punt in projecten versterkt de geloofwaardigheid en kans van slagen.

Onvoldoende functiescheiding bij het toegangsbeheer.

Situatie Het toegangsbeheer wordt in veel organisaties uitgevoerd door technische specialisten. Zij kunnen zichzelf allerlei toegangsrechten toekennen of op een andere manier gegevens inzien, zonder dat iemand dat in de gaten heeft.

Aanpak Door de invoering van een systeem voor Role Based Access Control. (zie kader) kunnen het technisch systeembeheer en het beheer op de toegangsregels van elkaar gescheiden worden Deze aanpak is ook geschikt om het aantal beheerhandelingen terug te dringen indien het management het aantal rollen in de organisatie beperkt.

Het is gewoonlijk niet haalbaar om de 100% oplossing te vinden die alle applicaties en platformen ondersteunt, en waarin alle functies, rollen en taken ingepast worden. Resultaat bereikt men met een stapsgewijze aanpak, beginnend bij de organisatiedelen waar de problematiek het grootst is. Bij zeer hoge niveaus van geheimhouding, kan ook encryptie van de gegevens worden overwogen, waardoor zelfs voor het systeembeheersgereedschap van systeembeheerders de gegevens niet meer te raadplegen of te veranderen zijn.

Met dank aan de Automatisering Gids

Mr. drs. J.A. van der Wel (jvdwel@comfort-ia.nl) is directeur van Comfort-IA.

Ing. N.L. Homma (nanne.homma@bull.nl), security consultant Bull Nederland.